

## รายการอ้างอิง

### ภาษาไทย

- เฉลิม มากนวล. การวิเคราะห์เปรียบเทียบนิทานอีสปกับนิทานชาดก. เอกสารนิเทศน์การศึกษา ฉบับที่ 16 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการศึกษาดูงาน กรุงเทพฯ. 2518.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. วรรณกรรมประเภทกลอนสวดของภาคกลาง : การศึกษาเชิงวิเคราะห์. (รายงานผลการวิจัยทุนรัชดาภิเษกสมโภช, 2530).
- ทวี วรคุณ. แม่พริ้งผู้ใจบุญ พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฉลองอายุ ๖๐ ปีอายุประยงค์ ตั้งตรงจิตร. กรุงเทพมหานคร : บริษัทประชาชน, 2505.
- ทวี วรคุณ. วัดคอนบุญ. กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา, 2524.
- ทวี วรคุณ. หลวงพ่อทองวัดโบสถ์. กรุงเทพมหานคร : สภาธรรมกถึก, 2526.
- ธวัช ปุณโณทก. แนวทางศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2527.
- “ธรรมโฆษ”. ตะวันออก-ตะวันตก. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2519.
- “ธรรมโฆษ”. ธรรมธารา พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2526.
- “ธรรมโฆษ”. ลีลาวดี พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2519.,
- “ธรรมโฆษ”. สัมภาษณ์, 30 ธันวาคม 2539.
- พระเทพเวที. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538.
- พระธรรมปิฎก. พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538.
- พระภวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว). นิทานชาดก อันดับที่ 1. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิธรรมกาย, 2531.
- พระภวนาวิริยคุณ. นิทานชาดก อันดับที่ 2. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิธรรมกาย, 2531.
- พิทยา ว่องกุล. “หลักการประพันธ์คุณกบฏเบิกวรรณกรรมสมัยใหม่”. วารสารสังคมศาสตร์ (ธันวาคม 2528) : 114-115.
- มหาหมกุฎราชวิทยาลัย. พระธรรมปัทมฐกถา ภาค 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, 2511.
- มหาหมกุฎราชวิทยาลัย. พระธรรมปัทมฐกถา ภาค 3. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, 2511.

- มหามกุฏราชวิทยาลัย. มังคลัตถทีปนีแปล เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2535.
- วศิน อินทสระ. จอมจักรพรรดิอโศก เล่ม 1 พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร) 2511.
- วศิน อินทสระ. จอมจักรพรรดิอโศก เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร. (พิมพ์ครั้งที่ 2) 2521.
- วศิน อินทสระ. จากวราถึงนภาพร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2513.
- วศิน อินทสระ. ชีวิตนี้มีอะไร พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2528.
- วศิน อินทสระ. ผู้สละโลก, กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, 2521.
- วศิน อินทสระ. พระอานนท์พุทธอนุชา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บรรณาคาร 2531.
- วศิน อินทสระ. พ่อผมเป็นมหา เล่มที่ 1 พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2527.
- วศิน อินทสระ. พ่อผมเป็นมหา เล่มที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2517.
- วศิน อินทสระ. พุทธจริยา. กรุงเทพมหานคร : นิตยสารศุภมิตร, 2537.
- วศิน อินทสระ. ภาพจำลองชีวิต พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2520.
- วศิน อินทสระ. ร่มธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2524.
- วศิน อินทสระ. แสงเทียน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2534.
- วศิน อินทสระ. อันชนกชนนีนี้รักเจ้า พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร 2531.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2531.
- สนิท ตั้งทวี. วรรณคดีและวรรณกรรมศาสนา. กรุงเทพมหานคร : O.S PRINTING HOUSE CO, Ltd, 2537.
- สมภาร พรหมทา, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2540.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. กองทัพนธรรม เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร : องค์การคำคุณุสภา, 2504
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. กองทัพนธรรม เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร : องค์การคำคุณุสภา 2504.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. กองทัพนธรรม (ฉบับนักเรียน). กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, 2518.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. เจริญพิฆานต์ พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, 2535.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. ใต้ร่มกาสาหวัดตร์ พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2535.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. นันทะ-ปชาบดี. กรุงเทพมหานคร : รวมสาส์น, 2516.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. ลุ่มน้ำนันทมา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, 2537.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. อาทิตยขึ้นทางตะวันตก พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : รวมสาส์น, 2515.

สุภารัตน์ เสรีวัฒน์. วิวัฒนาการของเรื่องสั้นในเมืองไทย ตั้งแต่แรกจนถึง พ.ศ. 2475.

กรุงเทพมหานคร : หน่วยการศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2522.

เสฐียร โกเศศ และ นาคะประทีป. กามนิต. กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา (พิมพ์ครั้งที่ 3) 2520

อัฒภา อัฒภาษณ์. “พุทธปรัชญาเรื่อง กรรม ในนวนิยายของ กฤษณา อโศกสิน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต หน่วยวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2530.

### ภาษาอังกฤษ

Dubrow, Heather.; 1982. *The Critical Idium. Genre.* New York : Methuen @ Co.Ltd.

Walpola Sri Rahula. *What the Buddha Thought.* Printed in Thailand by Kurusapha. 1988.

## ภาคผนวกภาคผนวก

### สาระสังเขปนวนิยายอิงพุทธศาสนา

#### 1. นวนิยายอิงพุทธศาสนา กลุ่มพุทธกาล

##### เรื่อง พุทธจริยา

ลักษณะการดำเนินเรื่อง : เป็นการเดินเรื่องตามลำดับเนื้อหาของเรื่องราวในพุทธประวัติ

สาระสำคัญของเรื่อง : สาระสำคัญหรือแก่นเรื่องอยู่ที่การชี้ให้เห็นถึงพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้า นับตั้งแต่เป็นเจ้าชายสิทธัตถะผู้มีพระทัยน้อมไปในทางสงบ การออกบวช การบำเพ็ญทุกรกิริยา การตรัสรู้ และประกาศพระศาสนาเป็นเวลา 45 พรรษา ซึ่งมีอยู่ 3 ประการคือ ญาณัตถจริยา ทรงประพฤติประโยชน์แก่หมู่พระญาติ โลกัตถจริยา ทรงประพฤติประโยชน์แก่ชาวโลก และพุทธัตถจริยา ทรงประพฤติประโยชน์ในความเป็นพระพุทธเจ้า เป็นจุดสำคัญในการเดินเรื่อง นับตั้งแต่การเสด็จออกจากพระราชวัง การตรัสรู้ การเสด็จเยือนกรุงกบิลพัสดุ์ การโปรดพระสาวกต่าง ๆ ได้ถูกร้อยเรียงด้วยเนื้อเรื่องและบทสนทนาที่เป็นลักษณะเฉพาะหลายประการ ทั้งด้านเนื้อเรื่อง ซึ่งมีอยู่เพียงเรื่องเดียวในบรรดานวนิยายอิงพุทธศาสนาทั้ง 22 เรื่องที่นำพุทธประวัติมาเขียนเป็นนวนิยาย และเพียงเรื่องเดียวที่นำเอาพระพุทธเจ้ามาเป็นตัวละครสำคัญของเรื่องโดยตรง

ลักษณะเฉพาะในเรื่อง : เป็นเรื่องที่นักเขียนใช้จินตนาการของตนเองสร้างเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้รับรู้รับฟังกันเป็นส่วนมากแล้วมาเขียนเป็นนวนิยาย ลดเนื้อเรื่องที่เป็นอภินิหารย์ลงไปจนเกือบจะเป็นนวนิยายธรรมดา แต่จะยึดตามคัมภีร์เดิมอยู่บ้างตรงจุดสำคัญเช่น การให้รายละเอียดเกี่ยวกับปาฏิหาริย์ในตอนประสูติซึ่งมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นหลายประการเป็นต้นว่ามีแสงสว่างทั่วจักรวาล มีฟ้าร้องและแผ่นดินไหว ตอนเสด็จในงานพิธีแรกนาที่ผู้เขียนกล่าวถึงเทวดาที่มาช่วยเนรมิตรให้เงาของคันหว่าที่ประทับไม่บ่ายคล้อยไปตามแสงตะวัน และตรัสรู้ที่เกี่ยวข้องกับการผจญมาร

ลักษณะเด่นอีกอย่างหนึ่งของเนื้อเรื่องคือการทำพุทธประวัติให้เป็นนวนิยาย ซึ่งเหมือนกับอ่านปฐมสมโพธิกถาที่ไม่มีอภินิหารย์จนเกินไป

ตัวละครสำคัญ : เจ้าชายสิทธัตถะหรือพระพุทธเจ้า พระเจ้าสุทโธทนะ พระนางสิริมหามายา พระนางยโสธรา และตัวละครอื่น ๆ ที่เป็นพระสาวกตามพุทธประวัติ

ลักษณะเฉพาะในการแทรกคติธรรม : คุณธรรมที่สำคัญของตัวละครคือพระสิทธัตถะหรือพระพุทธเจ้า มีมากมายหลายประการเพราะเป็นมหารุขของพระพุทธเจ้าคือบุคคลที่มีคุณธรรมทั้งหมด แต่ที่โดดเด่นที่สุดในนวนิยายเรื่องนี้ คือการเสียดสละ นักเขียนได้บรรยายความเสียดสละของพระสิทธัตถะเริ่มจากการเสด็จออกจากพระนครก็เพื่อตรัสรู้เพื่อที่จะนำเวไนยสัตว์ให้ข้ามพ้นวัฏฏสงสาร แม้แต่ตอน

หลังจากการตรัสรู้พระองค์ก็ทรงเสียดสละในการเผยแผ่พระศาสนา คุณธรรมที่รองลงมาคือ ความเมตตากรุณา ทรงเป็นครูของเทวดาและมนุษย์ เป็นกัลยาณมิตรของทุกคน  
เรื่อง ใต้ร่มกาสาฬพัศตร์

ลักษณะการดำเนินเรื่อง : เป็นการเปิดเรื่องตรงกลางของเรื่อง คือเริ่มที่จอมโจรองคุลีมาลได้รับการอุปสมบทแล้วขึ้นไปถึงตอนที่องคุลีมาลหรือหิงสกะถือกำเนิดในตระกูลพราหมณ์ปุโรหิตของพระเจ้าปเสนทิโกศลแห่งเมืองสาวัตถี แคว้นโกศล และเดินเรื่องมาที่จุดกลางเรื่องแล้วเล่าไปตามลำดับไปจนจบที่การบรรลุพระอรหันต์ของพระองค์องคุลีมาลเถระ

สาระสำคัญของเรื่อง : บุคคลที่หลงผิดสามารถกลับตัวเป็นคนดีได้โดยอาศัยบัณฑิตที่เป็นกัลยาณมิตรผู้มีคุณธรรมสูง

ลักษณะเฉพาะในเรื่อง : เป็นเรื่องที่คุณเขียนใช้จินตนาการของตนเองผสมผสานกับประวัติของพระองค์องคุลีมาลเถระเขียนเป็นนวนิยาย ลักษณะเฉพาะของเนื้อเรื่อง คือเป็นเรื่องที่แต่งโดยอิงประวัติของพระสาวกผู้มีบทบาทสำคัญและเป็นที่ยกกันโดยทั่วไปในไม่ว่าจะเป็นทางมหายานและเถรวาท ผู้เขียนได้สร้างเหตุการณ์ในเรื่องให้มีรสชาติตามแบบนวนิยายคล้ายกับเรื่อง กามนิต ผิดแต่นวนิยายเรื่องนี้ไม่มีความรักเข้ามาเกี่ยวข้อง และพระพุทธเจ้าสามารถโปรดองคุลีมาลได้ ผิดกับกามนิตที่คล้ายกับเด็กคือ ทั้งนี้เพราะนวนิยายเรื่องนี้อาศัยเรื่อง กามนิต เป็นเค้าโครงเพื่อนำเสนอหลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่นในตอนพระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดมหาโจรองคุลีมาล เป็นเนื้อเรื่องตามที่ได้ทราบกันโดยทั่วไป ซึ่งเรื่องนี้นักเขียนผูกเรื่องและบทสนทนาเช่นกันในกัมภีร์พุทธศาสนา คือ บรรยายว่าองคุลีมาลประหลาดใจที่พระพุทธเจ้าไม่กลัวตนเองอย่างคนอื่น องคุลีมาลวิ่งตามพระพุทธเจ้าไม่ทันทั้งที่พระพุทธเจ้าทรงก้าวพระบาทตามปกติแต่องคุลีมาลวิ่งอย่างสุดฝีเท้า การสนทนาโดยองคุลีมาลตะโกนให้พระพุทธเจ้าหยุดและพระพุทธเจ้าตรัสว่า เราหยุดแล้วแต่ท่านยังไม่หยุด จากนั้นพระพุทธเจ้าทรงเทศนาในห้องคุลีมาลได้ดวงตาเห็นธรรมและขออุปสมบทในพุทธศาสนา นอกจากนี้ก็ยังมีอีกตอนหนึ่งที่ตรงกับเรื่องราวในพุทธประวัติ คือเรื่องของหญิงมีครรภ์คนหนึ่งตกใจกลัวจะวิ่งหนีพระองค์องคุลีมาล ทำให้พระองค์องคุลีมาลกล่าวกับหญิงคนนั้นด้วยความเมตตาว่า “คุณอ่อนน้อมหญิง ! เพราะเราเกิดแล้วโดยอริชาติ มิได้แก่ล้างตัดชีวิตสัตว์ที่รู้ที่อยู่..” ทำให้หญิงคนนั้นคลอดบุตรได้อย่างปลอดภัย ตรงนี้ถือเป็นการรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาของบทสวดบทหนึ่งสำหรับพระสงฆ์ที่ใช้สวดกันในปัจจุบัน อีกประเด็นหนึ่งที่คุณเขียนนำเรื่องราวในพุทธประวัติมาเป็นส่วนประกอบของนวนิยายคือ เรื่องของพระภิกษุบิณฑบาตเลี้ยงมารดา เพื่อสอนความกตัญญู ในเนื้อเรื่องคือพระนันทิยะบิณฑบาตเลี้ยงมารดาบิดาที่ตกทุกข์ได้ถูกเพื่อนภิกษุติเตียน พระพุทธเจ้าทรงทราบจึงทรงสรรเสริญว่าเป็นผู้มีกตัญญู ผู้เขียนได้นำเอาพระนันทิยะนี้มาให้เป็นเพื่อนสพรหมจารีหรือกัลยาณมิตรของพระองค์องคุลีมาลเป็นการย้ำความสำคัญเกี่ยวกับความกตัญญูเพื่อแสดงความเป็นปฏิภาคกับพฤติกรรมขององคุลีมาลที่เกือบจะฆ่ามารดาของตนตามเนื้อเรื่อง ในตอนก่อน

หน้านี้ และลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของนวนิยายเรื่องนี้คือที่มาของคำว่าโจรกลับใจ เป็นจิตวิทยาทางพุทธศาสนาที่จะทำให้คนที่ยังกลับตัวได้เลิกทำความชั่วแล้วกลับตัวเป็นคนดี

ตัวละครสำคัญ : พระองค์ลีมาลเถระ พระพุทธเจ้า พระเจ้าปเสนทิโกศล พระนันทิยะ

ลักษณะเฉพาะในการแทรกคติธรรม : คุณธรรมที่สำคัญของตัวละครสำคัญในนวนิยายเรื่องนี้ คือความอดทนของพระองค์ลีมาล ภายหลังการอุปสมบทต้องถูกญาติผู้ที่ถูกท่านฆ่าตายเมื่อครั้งเป็นโจรตัดนิ้วมือใช้หินบั้ง อีฐบั้ง ท่อนไม้บั้งทุบตีจนเลือดไหลท่วมกายกลับวัด แต่ท่านก็ยังออกบิณฑบาตตามกิจของสมณะอย่างไม่ย่อท้อ คุณธรรมรองลงมาคือความเพียร ซึ่งเหมือนกับพุทธสุภาษิตว่า “วิริยนะ ทุกขมจเจติ” (ขุ.สุ 25/361) แปลความว่าคนล่วงทุกข์ได้ด้วยความเพียรซึ่งเป็นที่ชื่นชมของผู้คนโดยทั่วไป

เรื่อง พระอานนท์พุทธอนุชา

ลักษณะการดำเนินเรื่อง : เป็นการเดินเรื่องไปตามลำดับตรงตามเนื้อเรื่องในพุทธประวัติ

สาระสำคัญของเรื่อง : การประกาศเกียรติคุณของพระอานนท์เถระที่มีต่อพุทธศาสนา

ลักษณะเฉพาะในเรื่อง : เป็นเรื่องที่มีผู้เขียนแต่งขึ้นโดยใช้จินตนาการของตนเองบวกกับเรื่องราวที่มีอยู่ในพุทธประวัติให้มีเรื่องราวที่ชวนอ่านมากกว่าเดิม เน้นความสำคัญของพระอานนท์ซึ่งเป็นผู้ที่ถือได้ว่ามีคุณูปการแก่พุทธศาสนาเป็นอย่างมาก

ในเรื่องเกี่ยวกับคุณูปการของพระอานนท์ที่มีต่อพุทธศาสนา คือ การทูลขอพุทธอนุญาติให้สตรีอุปสมบทเป็นภิกษุณีได้ แต่เดิมพระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาตให้สตรีอุปสมบท แต่ด้วยความพยายามของพระอานนท์ซึ่งตรงจุดนี้ผู้เขียนได้ใช้บทสนทนาระหว่างพระพุทธเจ้ากับพระอานนท์ได้ตอบกันก่อนที่พระพุทธเจ้าจะทรงมีพุทธอนุญาติให้พระนางปชาบดีโคตมีอุปสมบทเป็นพระภิกษุณีรูปแรก

พระอานนท์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการทำสังคายนาครั้งที่ 1 การนำเรื่องราวตอนนี้มานำเสนอในรูปของนวนิยายจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจแก่บุคคลทั่วไป เนื้อเรื่องตอนนี้ผู้เขียนได้บรรยายว่าเมื่อคณะสงฆ์มีมติว่า บุคคลที่จะเข้าร่วมในการทำสังคายนาได้จะต้องเป็นพระอรหันต์จีนาสพ แต่พระอานนท์ยังเป็นปุถุชนอยู่ พระอานนท์จึงต้องทำความเพียรด้วยเวลาที่จำกัดเพียงคืนเดียว แต่ท่านก็สามารถบำเพ็ญสมณธรรมจนบรรลุพระอรหันต์และเข้าร่วมในการทำสังคายนาในวันต่อมา การทำสังคายนาครั้งจะขาดพระอานนท์ไม่ได้เพราะเป็นผู้ที่ทรงจำคำสอนของพระพุทธเจ้าได้มากที่สุด ในการทำสังคายนาที่นำเสนอในนวนิยายเรื่องนี้มีการทรงไว้ซึ่งหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทุกประการ ตั้งแต่การได้ถามปัญหาต่างกับพระอานนท์ เช่นถามว่าทำไมพระอานนท์จึงไม่ทูลอาราธนาให้พระพุทธเจ้ามีพระชนม์อยู่ต่อไปทั้งที่พระพุทธเจ้าได้แสดงนิมิตโรภาสให้เห็นหลายครั้ง ทำไมพระอานนท์จึงชวนชายให้สตรีบวชในพุทธศาสนา ทำไมพระอานนท์จึงเหยียบจีวรของพระพุทธเจ้าในการถวายงานเย็บจีวรแก่พระองค์ ทำไมจึงไม่ทูลถามว่าทำไมพระพุทธเจ้าทรงมีพุทธอนุญาติให้ดอนอามัถิเล็กน้อยนั้น อามัถิเล็ก

ตัวละครสำคัญ : พระนันทะเถระ พระนางชนบทกัลยาณี อคินิตต์ สัจจมานี และสวาคตะ

ลักษณะเฉพาะในการแทรกธรรม : นันทะกุมารเป็นผู้ที่มีความเคารพต่อพระพุทธเจ้า เป็นผู้ที่ไม่หึงหองนางดังจะเห็นได้จากการที่ทรงคบกับอคินิตต์และสวาคตะซึ่งเป็นสามัญชน พระนันทะเป็นผู้ที่ลุ่มหลงในความรักในช่วงแรกแต่สามารถตัดความรักได้และเป็นผู้ที่มีความสำรวมระวังในอินทรีย์ทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

เรื่อง กองทัพธรรม

ลักษณะการดำเนินเรื่อง : เป็นการเดินเรื่องไปตามลำดับ พร้อมทั้งการเดินทางที่เป็นสัญลักษณ์ คือกองเกวียนของตัวละครในเรื่อง เดินทางไปตามแคว้นต่าง ๆ ซึ่งถ้าเทียบกับแผนของอินเดียโบราณแล้วจะเห็นว่ามามีรูปเป็นวงกลมซึ่งถือเป็นกลวิธีที่แปลกใหม่ของนวนิยายอิงพุทธศาสนาที่นักเขียนสามารถเขียนนวนิยายให้สัมพันธ์กับภูมิศาสตร์ของอินเดียตะวันตกและชมพูทวีป

สาระสำคัญของเรื่อง : การใช้ชีวิตให้มีสาระด้วยการบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม

ลักษณะเฉพาะในเรื่อง : นวนิยายเรื่องนี้แตกต่างไปจากนวนิยายในยุคพุทธกาลที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดเพราะเป็นเรื่องที่ผู้เขียนใช้จินตนาการของตนเองเป็นส่วนมากในการสร้างเรื่องราวขึ้น และนำเอาพระพุทธเจ้าและพระสาวกมาเป็นส่วนประกอบเพื่อให้ตัวละครสำคัญมีคุณธรรมที่เด่นชัดขึ้น ทำให้ลักษณะเฉพาะของตัวละครมีความโดดเด่นมากกว่าส่วนอื่น ๆ กล่าวคือผู้เขียนสมมติตัวละครสำคัญขึ้นมาเพื่อให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าและพระสาวก แต่ตัวละครดังกล่าวไม่ได้อุปสมบทเป็นพระสงฆ์ เป็นเพียงพระราชาสู้ทรงทศพิธราชธรรมเท่านั้น

สุรเสนะ คือตัวละครที่ผู้เขียนสร้างขึ้นมาจากจินตนาการ เป็นบุตรของ ธนิยะ ซึ่งอดีตคือเจ้าชายผู้เป็นพระโอรสของมเหสีเอกแห่งแคว้นสุรเสนะ ลักษณะเด่นของสองตัวละครคือ ธนิยะเป็นเจ้าชายผู้มีสิทธิ์ที่จะครองบัลลังก์ของแคว้นสุรเสนะ แต่เปลี่ยนใจเมื่อเกิดความสลดใจในการแก่งแย่งชิงดีชิงละทิ้งบัลลังก์มาเป็นพ่อค้าผ้าแห่งแคว้นกาสิ ได้ช่วยเหลือสตรีอาภัพผู้หนึ่ง ต่อมาทั้งสองเกิดรักใคร่กันจึงแต่งงานกัน เมื่อภรรยาให้กำเนิดบุตรชายจึงตั้งชื่อให้เหมือนกับแคว้นเดิมของตนเพื่อเป็นการระลึกถึงบ้านเกิด ภรรยาของธนิยะได้เสียชีวิตหลังให้กำเนิด สุรเสนะ สองพ่อลูกที่มีความรักใคร่กลมเกลียวกันสร้างความประทับใจให้แก่ผู้อ่านในความผูกพันระหว่างกัน ความเกื้อกูลระหว่างกัน บิดาได้ทำหน้าที่ของบิดาอย่างสมบูรณ์ บุตรก็ได้ทำหน้าที่ของบุตรคือเชื่อฟังคำสอนของบิดาอย่างเคร่งครัด ทั้งสองเป็นคนมีน้ำใจให้แก่บริวารซึ่งเป็นลูกเกวียน ทำให้เป็นที่รักของบริวารโดยทั่วไป ธนิยะ จึงเป็นตัวละครที่ผู้เขียนสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นปฏิกิริยาในทางดีกับ สุรเสนะ ผู้บุตร เพราะธนิยะอดีตคือเจ้าชายขจรยศผู้ทรงรอบรู้สรรพศาสตร์ และหันหลังให้กับการครองบัลลังก์โดยสิ้นเชิง ในขณะที่สุรเสนะ กลับเป็นผู้คอยรับการอบรมจากบิดา

การใช้ชื่อเรื่องให้สัมพันธ์กับเนื้อเรื่อง เป็นสิ่งที่เด่นชัดอีกประการหนึ่งของนวนิยายเรื่องนี้ คำว่า กองทัพธรรม ที่ผู้เขียนสร้างขึ้น นอกจากจะให้ความหมายที่แฝงอยู่อย่างลึกซึ้งว่า นี่คือกองทัพแห่งธรรมะ ผิดกับกองทัพที่ตั้งขึ้นเพื่อทำการรบ เช่นฆ่า แย่งชิงดินแดน หรือเพื่อจุดประสงค์อื่น ๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่นำมาซึ่งความเดือดร้อน แต่กองทัพธรรม ของผู้เขียน กลับเป็นกองทัพที่นำความสงบเย็นไปให้แก่มหาชนทุก ๆ ที่ที่กองเกวียนแห่งนี้ผ่านไป การใช้กองเกวียนแทนกองทัพ กองทัพอื่น ๆ ยกไปเพื่อแย่งชิง แต่กองทัพธรรมยกไปเพื่อให้ และการใช้ตัวละครที่เป็นผู้เปี่ยมด้วยคุณธรรมแทนทหาร อีกทั้งยังมีตัวละครอื่น ๆ ที่เปรียบเหมือนข้าศึกกับกองทัพธรรม เช่นขุนทรนาคาบ กับนักเลงสภา พระเจ้ากรุงกัมปิลละ และตัวละครเหล่านี้มารุกรานอโยธยาของพระเจ้าสุระเสนะ แต่กลับพ่ายแพ้โดยที่พระเจ้าสุระเสนะแทบจะไม่ต้องทำการรบเลย ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึง “ธรรมย่อมชนะอธรรม” ทุกคนที่เป็นปฏิปักษ์ต่อพระเจ้าสุระเสนะ ซึ่งเป็นตัวแทนของหัวหน้าแห่งกองทัพธรรม จะพบจุดจบที่แตกต่างกันออกไปตามแต่โทษานุโทษ และการสอดแทรกหลักธรรมต่าง ๆ ตามโอกาสที่เหมาะสม ให้ความหมายของเรื่องคือ “กองทัพธรรม” นี้มีความเป็นกองทัพแห่งธรรมะที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

การใช้เกร็ดความรู้ต่าง ๆ ทำให้นวนิยายอิงพุทธศาสนาเรื่องนี้แตกต่างไปจากเรื่องอื่น ๆ เช่น เรื่องนกกาฬัง เรื่องดาบ “มดชะ” ที่มีกรรมวิธีการผลิตที่พิศดารคือ เริ่มจากการตะไบเหล็กให้นกกะเรียนกินเศษผงเหล็กเข้าไป เมื่อนกนั้นถ่ายไม่ออกก็ตาย คนทำก็จะผ่าท้องเอาผงเหล็กนั้นให้นกกะเรียนตัวอื่นกินและตายอีกเจ็ดตัวจึงนำผงเหล็กนั้นมาตีเป็นดาบจึงได้ชื่อว่า มดชะ แปลว่าเกิดจากสิ่งที่ตายไปแล้ว และประวัติความเป็นมาของพระนางกมลทลเกสี ผู้เขียนได้นำรายละเอียดมาสอดแทรกลงในเนื้อเรื่องได้อย่างกลมกลืน เช่นการนำเอาประวัติพระนางกมลทลเกสีเดรีมาสอดแทรก ที่ผู้เขียนได้กำหนดให้ตัวละครสำคัญคือ สุระเสนะกับธนิยะ เดินทางไปกับกองเกวียน และได้ไปพบกับการโศกที่ระหว่างพระสารีบุตรเถระ กับนางฉัมพูปริพาชิกา เรื่องราวจึงไปสอดคล้องสัมพันธ์กันว่า ขณะที่ตัวละครทั้ง 2 ได้ไปพบเหตุการณ์ดังกล่าว ด้วยความสนใจในพุทธศาสนาแต่ก่อนแล้ว ทำให้ทั้งสองได้มีโอกาสไปถวายน้ำปานะแก่พระพุทธเจ้าและรับฟังคำชี้แนะจากพระพุทธเจ้า ทำให้ได้ทราบว่า บุคคลที่ได้วาทีพ่ายแพ้แก่พระสารีบุตรเกิดความสนใจมาขอบวชในพุทธศาสนาจึงได้รับฟังเรื่องเล่าเกี่ยวกับความเป็นมาของนางซึ่งตรงกับหลักฐานในคัมภีร์พุทธศาสนาชื่อ แต่เดิม ฉัมพูปริพาชิกานี้คือธิดาของเศรษฐีใหญ่แห่งเมืองราชคฤห์แคว้นมคธ หลงรักโจรที่กำลังจะถูกนำไปฆ่าจึงอุยวอนให้บิดานำเงินไปไถ่ตัว และรับโจรคนนั้นเป็นสามี ต่อมาโจรคนนั้นทำอุบายลวงนางไปฆ่าที่เหวทิ้งโจร นางจึงทำอุบายว่าก่อนตายขอรำถวายเทพเจ้า พอได้โอกาสก็ผลักโจรตกเหวตาย นางเกิดคิดหวังในชีวิตจึงไปเป็นสาวกของปริพาชกคือนักบวชนอกศาสนา เรียนสัทสวาหะได้วาทีชนะคนทั่วไป มาแพ้ต่อวาทีของพระสารีบุตร พอขออุปสมบทเป็นภิกษุแล้วก็ได้ชื่อว่า กมลทลเกสีเดรี และเกร็ดอื่น ๆ ก็มาเกี่ยวข้องกันกับตัวละครสำคัญในลักษณะนี้ ซึ่งผู้เขียนทำได้อย่างกลมกลืนอย่างยิ่ง



ตัวละครสำคัญ : สุรเสนาะ ธนียะ บุตรนายดาบ นักเลงสกา พระเจ้ากรุงกัมปิลละ และอื่น ๆ

ลักษณะเฉพาะในการแทรกคติธรรม : คุณธรรมที่เด่นชัดที่สุดของตัวละครสำคัญในเรื่องนี้คือการยึดหลักทศพิธราชธรรม ซึ่งผู้เขียนมิได้กล่าวว่าเป็นทศพิธราชธรรมโดยตรง หากแต่ใช้พฤติกรรมของตัวละครบ่งบอกว่าเป็นผู้เปี่ยมด้วยคุณธรรมข้อนี้ เป็นคุณธรรมสำหรับผู้นำทุกระดับ นอกจากนี้ยังมีคุณธรรมข้ออื่น เช่น ความเสียสละ ความอดทน ความมีเมตตา ความซื่อตรง และอื่น ๆ

เรื่อง ร่มธรรม

ลักษณะการดำเนินเรื่อง : ดำเนินเรื่องไปตามลำดับก่อนหลัง ของเหตุการณ์ในเรื่อง

สาระสำคัญของเรื่อง : การใช้ชีวิตให้มีคุณค่าด้วยการทำประโยชน์แก่สังคม

ลักษณะเฉพาะในเรื่อง : นวนิยายเรื่องนี้ มีจุดเด่นที่การสร้างตัวละครให้มีความขัดแย้งในตัวเอง ตัวละครสำคัญเป็นบุตรของมารดาและผู้นับถือศาสนาต่างกัน คือศาสนาพุทธกับศาสนาเชน แต่ผู้เขียนได้สร้างความโดดเด่นให้กับตัวละครโดยการกำหนดชีวิตที่ถูกต้องด้วยตนเอง ไม่ได้ชี้นำตัวละครว่าศาสนาใดถูกต้องแม้โดยองค์รวมของเรื่องจะเข้าข้างพุทธศาสนาเพราะมีการทำให้ตัวละครที่เป็นพ่อหันมานับถือพุทธศาสนาในตอนท้ายของเรื่อง แต่ตัวละครสำคัญผู้เป็นบุตรชายมิได้มีส่วนในเรื่องการเปลี่ยนแปลงความคิดของบิดา มุ่งแต่การศึกษาเล่าเรียนเพื่อช่วยเหลือสังคมเป็นหลัก และการที่ตัวละครสำคัญตัวนี้สนใจในพุทธศาสนาก็เพราะได้ศึกษาโดยละเอียดแล้ว

ลักษณะเด่นอีกอย่างหนึ่งคือการใช้ชื่อเรื่องให้สัมพันธ์กับเนื้อเรื่อง คือ ร่มธรรม หมายถึง ธรรมะที่เป็นเหมือนร่มคอยป้องกันความร้อนจากแสงแดดซึ่งเป็นความร้อนภายนอกเพียงอย่างเดียว ในขณะที่ ร่มธรรม ในนวนิยายเรื่องนี้เป็นเหมือนร่มแห่งธรรมะที่ป้องกันภัยจากทั้งภายนอกคือความทุกข์จากภายนอกเพราะการเบียดเบียนจากผู้อื่น ทั้งภัยจากภายในคือภัยที่เกิดจากกิเลสของตน เหมือนกับเนื้อเรื่องตอนจบ คือแคว้นที่ โขติมันต์ตัวละครสำคัญไปร่วมบริหารกับเพื่อนรุ่นพี่ที่มีความสุขสงบเพราะนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการปกครอง

ตัวละครสำคัญ : โขติมันต์ รังสิมา รามิตา พราหมณ์รามสวร์ ฤาษีสันตบพ และมีพระพุทธรเจ้า ร่วมเป็นตัวละครด้วย

ลักษณะเฉพาะในการแทรกคติธรรม : ตัวละครสำคัญของเรื่อง โขติมันต์ มีคุณธรรมที่เด่นชัดที่สุดคือความเพียรเพื่อความสำเร็จ เพราะเป็นผู้เพียรพยายามศึกษาเล่าเรียนจนจบการศึกษาและได้นำวิชาความรู้ที่เรียนมาไปใช้อย่างถูกต้อง คุณธรรมรองลงมาคือความอดทน ความกตัญญู ความอ่อนน้อม ถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ และความซื่อตรง

เรื่อง ลีลาวดี

ลักษณะการดำเนินเรื่อง : เป็นเรื่องที่เริ่มต้นที่ตอนเกือบจะถึงกึ่งกลางของเรื่อง แล้วย้อนไปในตอนต้นเรื่องและเดินไปตามลำดับจนจบเรื่อง

สาระสำคัญของเรื่อง : อนุภาพของความรักทำให้เกิดความทุกข์ แม้แต่ความตายก็ไม่สามารถหยุดยั้งความยึดมั่นในความรักได้ และความรักจะถูกตัดขาดอย่างสิ้นเชิงด้วยพระอรหัตตผล

ลักษณะเฉพาะของเนื้อเรื่อง : นวนิยายเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ถูกเขียนสร้างขึ้นจากจินตนาการของตนเองทั้งหมดซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าเพียงนิดเดียวคือตอนสุดท้าย นวนิยายอิงพุทธศาสนาเรื่องนี้เป็นนวนิยายรักในสมัยพุทธกาลอย่างเต็มรูปแบบ เนื้อเรื่องมีความรักระหว่างชายหญิงเป็นตัวกำหนดเนื้อหาของเรื่องพร้อมกับการแทรกหลักคำสอนทางพุทธศาสนาในลักษณะที่เหมือนกับนวนิยายเรื่อง กามนิต คือ “ที่ใดมีรักที่นั่นมีทุกข์” และ การพรัดพรากจากของรักเป็นทุกข์ การประสบกับสิ่งที่ไม่น่าปรารถนาเป็นทุกข์ ปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นก็เป็นที่ทุกข์” เป็นนวนิยายอิงพุทธศาสนาเพียงเรื่องเดียวที่มีความรักระหว่างชนชั้นเข้ามาเกี่ยวข้อง คือความรักระหว่างหญิงวรรณะพราหมณ์กับชายวรรณะศูทร ซึ่งถือเป็นเรื่องผิดร้ายแรงของสังคมอินเดียในสมัยก่อน เนื้อเรื่องจึงเต็มไปด้วยความขัดแย้งของตัวละครอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการบรรยายความรักความรู้สึกที่หญิงชายทั้งสองมีต่อกัน ความขัดแย้งของหญิงสาวผู้หลงรักพระภิกษุ แต่ถูกญาติคิดกันจนตัวเองต้องตายเพราะความรัก และมาเกิดใหม่อีกครั้ง แม้ว่าวัยของสตีลาวดีที่มากเกิดใหม่จะแตกต่างจากพระเรวัตตะเถระ แต่นางก็ยังคงหลงรักเช่นเดิมท่ามกลางความทุกข์ใจของหมู่ญาติจะหาทางออกให้กับนางอย่างไร กลัวนางจะตรอมใจตายหรือฆ่าตัวตายเพราะถูกขัดขวางอีก ตรงจุดนี้เป็นสิ่งที่แตกต่างไปจากนวนิยายเรื่องอื่นอย่างเห็นได้ชัด ในแง่ของการชี้ให้เห็นถึงโทษของความรักว่าไม่ได้สร้างความทุกข์เฉพาะแก่คู่รักเท่านั้นแต่ญาติผู้เกี่ยวข้องก็ต้องเป็นทุกข์ด้วย ในขณะที่พระเรวัตตะก็ต้องมีความขัดแย้งในใจเพราะตนเองเป็นบรรพชิต แต่ไม่สามารถตัดความรักได้

การกลับมาเกิดใหม่ของสตีลาวดีและเรื่องราวเกี่ยวกับความรักระหว่างพระภิกษุชรา กับหญิงสาววัยรุ่น เป็นอีกส่วนหนึ่งที่เป็นลักษณะพิเศษของนวนิยายเรื่องนี้ เป็นสิ่งที่แตกต่างไปจากนวนิยายอิงพุทธศาสนาทุกเรื่องแล้ว และอาจจะแตกต่างไปจากนวนิยายทุกเรื่องก็เป็นได้ เพราะไม่มีนวนิยายเรื่องใดที่สร้างความรักที่ขัดแย้งที่เด่นชัดถึงเช่นนี้ การบรรยายถึงความรู้สึกเกี่ยวกับความรักเป็นการผสมผสานกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ชี้ให้เห็นถึงโทษของความรักที่เจือด้วยตัณหาทำให้ทุกข์ให้โทษอย่างไร

การจบเรื่องแบบหักมุม เป็นลักษณะเฉพาะอีกข้อหนึ่งของนวนิยายเรื่องนี้ เพราะในตอนจบเรื่อง สตีลาวดีได้เดินทางไปถึงวัดเซตวันก่อนเรวัตตะ และได้รับฟังพระธรรมเทศนาจากพระพุทธเจ้าก่อนจึงสามารถบรรลุพระอรหัตต์ได้ก่อน โดยความสมเหตุสมผลของเรื่อง บุคคลที่ควรจะเป็นพระอรหัตต์ควรจะเป็นพระเรวัตตะมากกว่า แต่ผู้เขียนได้หักมุมให้เรื่องคิดไปจากการคาดหมายของผู้อ่าน ซึ่งสอดคล้องกับหลักอนิจจังของชีวิต

ตัวละครสำคัญ : สตีลาวดี และ พระเรวัตตะเถระ

ลักษณะเด่นในการแทรกคติธรรม : นอกเหนือไปจากเนื้อเรื่องที่มีลักษณะเฉพาะตัวแล้ว สิ่ง  
ที่เด่นชัดที่สุดของการสอนใจในเรื่องคือคติที่ว่า ความรักเป็นทุกข์ ควรหาอุบายกำจัดความทุกข์ตาม  
นัยยะของมรรคในอริยสัจ 4 ให้ได้ตามวิธีที่ผู้เขียนนำเสนอด้วยพฤติกรรมของตัวละคร ส่วนคุณธรรมเด่น  
ของตัวละครคือ ความเสียสละ ความเพียร ความซื่อสัตย์ของพระเรวัตตะ และ ความเพียร ความกตัญญู  
ของลีลาวดี

## 2. นวนิยายอิงพุทธศาสนา กลุ่มหลังพุทธกาล

### เรื่อง จอมจักรพรรดิอโศก

ลักษณะการดำเนินเรื่อง : เป็นการเดินเรื่องไปตามลำดับก่อนหลัง ตามประวัติของพระเจ้า  
อโศกที่มีในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา

สาระสำคัญของเรื่อง : ประวัติของพระเจ้าอโศกที่มีบทบาทสำคัญต่อพุทธศาสนา

ลักษณะเฉพาะของเนื้อเรื่อง : เป็นนวนิยายเพียงเรื่องเดียวที่ผู้เขียนใช้จินตนาการผสมผสาน  
กับเรื่องราวของบุคคลในพุทธประวัติ พระเจ้าอโศกเป็นบุคคลที่เกิดขึ้นในสมัยหลังพุทธกาลประมาณ  
300 ปี เป็นมหาราชผู้ยิ่งใหญ่และมีอุปการคุณต่อพุทธศาสนามากมายหลายประการ โดยลักษณะนี้จึงทำ  
ให้นวนิยายอิงพุทธศาสนาเรื่องนี้แตกต่างไปจากเรื่องอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด เนื้อเรื่องเป็นการกล่าวถึง  
ประวัติของพระเจ้าอโศกว่าตอนเป็นพระกุมารมีความขัดแย้งในจิตใจเพราะพระบิดาทรงเอ็นดูแต่พระ  
โอรสที่เกิดจากมเหสีอื่น ส่วนอโศกเป็นโอรสของนางสนมซึ่งตอนแรกมีผู้นำมาถวายพระเจ้าพินทุसार  
แต่ถูกมเหสีอื่นกลั่นแกล้งให้ไปเป็นช่างตัดผม ครั้นภายหลังพระเจ้าพินทุसारทรงพบจึงแต่งตั้งให้เป็น  
สนม เจ้าชายอโศกได้ไปร่ำเรียนที่ตักกสิลา สำเร็จวิทยาการหลายอย่างโดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาการรบ ทำ  
ให้เจ้าชายอโศกกลายเป็นนักรบที่ห้าวหาญและได้กลายเป็นมหาราชผู้ยิ่งใหญ่ในที่สุด

เนื้อเรื่องที่เด่นชัดอีกอย่างหนึ่งก็คือ การที่ผู้เขียนได้สร้างเรื่องราวให้เข้มข้นรุนแรงมากกว่า  
นวนิยายเรื่องอื่น ๆ เพราะเนื้อเรื่องเต็มไปด้วยการเข่นฆ่ากันอย่างโหดเหี้ยม เจ้าชายอโศกเริ่มลงมือปลง  
พระชนม์พระเชษฐภคินีและพระบิดาเดียวกันหลายคน การปลงพระชนม์เหล่านี้มีการบรรยายอย่าง  
ละเอียด เช่นตอนปลงพระชนม์เจ้าชายพีรพล ผู้เขียนได้ผูกเรื่องให้ดูน่าสนใจยิ่งขึ้นด้วยการกำหนดให้เจ้า  
ชายพีรพลใช้แผนนางงามลอบปลงพระชนม์พระเจ้าอโศก แต่แผนการนี้ถูกพระสหายของพระเจ้าอโศก  
จับได้ก่อน และพระเจ้าอโศกเป็นผู้ปลงพระชนม์เจ้าชายพีรพลด้วยพระองค์เอง จากนั้นก็รวบรวมไพร่  
พลบุกโจมตีแคว้นต่าง ๆ จนในที่สุดทรงสถาปนาพระทัยหลังการบุกโจมตีแคว้นกาลิงคะจึงเริ่มสนใจพระ  
พุทธศาสนา เมื่อได้ฟังคำแนะนำจากพระโมคคัลลีบุตร ดิสาสะเถระแล้วก็ทรงหันมาศึกษาพุทธศาสนา  
อย่างจริงจัง ลักษณะเช่นนี้จะไม่มีในนวนิยายเรื่องอื่น ๆ

การสร้างตัวละครให้มีพฤติกรรมที่ขัดแย้ง ทำให้ตัวละครเหมือนสามัญชนมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ แม้พระเจ้าอโศกจะทรงเป็นผู้เข็มโหด แต่กับพระมารดาคือพระนางวิมมังสาเทวี และพระอนุชาคือเจ้าชายวิตโศกแล้ว พระองค์จะให้ความกตัญญู และอ่อนโยนต่อบุคคลทั้งสองนี้อย่างที่สุด

เกร็ดประวัติศาสตร์ที่เด่นชัด และผู้เขียนนำมาเป็นสาระในการผูกเรื่องเป็นนวนิยายที่เห็นได้อย่างชัดเจนอีกประการหนึ่งคือ การที่เจ้าชายकुณालะ พระโอรสที่พระองค์ทรงโปรดปรานมากที่สุดถูกพระนางคิษยรัถยิตาใช้พระราชสาส์นปลอมสั่งให้เพชฌฆาตควักพระเนตรออก ด้วยอำนาจแห่งสังข์จะทำให้เจ้าชายकुณालะสามารถไต่ดวงตากลับคืนเป็นปกติอย่างน่าอัศจรรย์ซึ่งเรื่องนี้มีในประวัติศาสตร์ อีกประเด็นหนึ่งคือการเป็นพระราชูปถัมภกในการทำสังคายนาครั้งที่ 3 ที่เมืองปาฏลีบุตร

เกร็ดความรู้เสริมที่ผู้เขียนนำมาสอดแทรกในเรื่องคือประวัติความเป็นมาของเมืองปาฏลีบุตร เริ่มตั้งแต่พระเจ้าอชาตศัตรูหลังจากทำปิตุฆาตคือปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสารพระบิดาแล้วก็ได้ย้ายราชธานีจากมครไปอยู่ที่ปาฏลีบุตรจากนั้นก็มีการปลงพระชนม์จนถึงพระราชาองค์สุดท้ายได้ถูกอำมาตย์จับปลงพระชนม์แล้วอัญเชิญคนที่เหมาะสมขึ้นเป็นกษัตริย์ สิ่งที่น่าสนใจตรงนี้คือการโยงเรื่องให้เข้ากับประวัติศาสตร์สมัยที่พระเจ้าอเล็กซานเดอร์บุกอินเดีย จันทรคุปต์อาสาจะช่วยอเล็กซานเดอร์บุกอินเดีย แต่ถูกปฏิเสธ แต่ในที่สุดพระเจ้าจันทรคุปต์ก็ได้เป็นกษัตริย์ของเมืองปาฏลีบุตร โดยตั้งราชวงศ์โมริยะขึ้นมา ผู้ที่สืบทอดบัลลังก์ต่อจากพระเจ้าจันทรคุปต์คือ พระเจ้าพินทุसार ต่อจากพระเจ้าพินทุसारคือ ประเด็นของการนำเรื่องราวการให้การอุปถัมภ์ในการทำสังคายนาครั้งที่ 3 การสร้างวัดฮสกการาม รวมทั้งการถวายมะขามป้อมครั้งผลแก่พระสงฆ์ในวัดอโศกการาม เป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ผู้เขียนนำข้อมูลประวัติศาสตร์มาผูกเป็นนวนิยายให้เนื้อเรื่องน่าอ่านพร้อมกับการสอดแทรกหลักคำสอน

ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของนวนิยายเรื่องนี้ คือการผูกเนื้อเรื่องให้เป็นนวนิยายรักอย่างเต็มรูปแบบ ผู้เขียนได้สร้างภาพลักษณ์ให้พระเจ้าอโศกเป็นนักรบและนักรักผู้ยิ่งใหญ่ มีการบรรยายความรักระหว่างพระเจ้าอโศกกับหญิงสาวหลายคน

ตัวละครสำคัญ : พระเจ้าอโศก เจ้าชายสุลิษะ พระเจ้าพินทุसार และ พระนางวิมมังสาเทวี

ลักษณะเฉพาะในการแทรกคติธรรม : ความเด่นชัดในการสอนศีลธรรมของนวนิยายเรื่องนี้คือการอธิบายความหมายของหลักธรรมอย่างละเอียด โดยผู้เขียนได้กำหนดให้ตัวละครมาสนทนากันในเรื่องนี้ ในตอนที่พระเจ้าอโศกหันมาสนพระทัยในการศึกษาหลักธรรมในพุทธศาสนา จึงตามปัญหาเรื่องกรรมจากพระโมคคัลลีบุตรติสสะเถระ ส่วนคุณธรรมของพระเจ้าอโศกที่เด่นชัดคือความเพียร รองลงมาคือความกตัญญู และความเป็นผู้มีใจเป็นกุศลในการให้ทานและเสวยสละเมื่อสนพระทัยในพุทธศาสนาในช่วงก่อนการสวรรคต

## เรื่อง ถ่มน้ำนมทา

ลักษณะการดำเนินเรื่อง : เป็นการดำเนินเรื่องไปตามลำดับก่อนหลัง

สาระสำคัญของเรื่อง : ความเพียรเพื่อความสำเร็จและการประกอบกิจการด้วยความซื่อสัตย์

ลักษณะเฉพาะของเนื้อเรื่อง : เป็นการผูกเรื่องจากจินตนาการบวกกับข้อเท็จจริงทางภูมิศาสตร์ของประเทศอินเดียเกี่ยวกับที่ตั้งของแม่น้ำนัมมทา ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานของรอยพระพุทธรูป เมืองพินธุมิและแคว้นโสวณณะเป็นสิ่งที่แปลกใหม่สำหรับพุทธศาสนิกชนที่สนใจในเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนา การให้รายละเอียดเกี่ยวกับที่ตั้งของแม่น้ำนัมมทาทำให้นเนื้อเรื่องแตกต่างไปจากนวนิยายเรื่องอื่น เพราะวนเวียนอยู่กับรอยพระพุทธรูปและแม่น้ำนัมมทา

การใช้รูปแบบซ้อนกันเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ทำให้นวนิยายเรื่องนี้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือในตอนสมโภชรอยพระบาท พระราชาได้จัดให้มีการประกวดการแสดงละครในหมู่ของอำมาตย์ทั้งหลาย ตอนนี้ เนื้อเรื่องจะกลมกลืนกันระหว่างเนื้อเรื่องที่เกิดขึ้นตั้งแต่ต้น กับเนื้อเรื่องในละคร กล่าวคือการแสดงละครบนเวทีเป็นเหมือนเรื่องแทรกตอนหนึ่งของนวนิยายที่มุ่งสอนศีลธรรม เพราะละครเหล่านี้เป็นตอนหนึ่งของนวนิยาย เช่นเรื่อง “คนค่อมของพระราชา” และ “โชคดีโชคร้าย” ที่เป็นตอนหนึ่งของนวนิยายเรื่องนี้ ทำให้เกิดความรู้สึกว่าผู้อ่านคล้ายจะเป็นผู้ดูละครที่กำลังแสดงอยู่บนเวทีด้วย

ตัวละครสำคัญ : อัดถนริต พระเจ้ากรุงพินธุมิ และ เสนาบดี เป็นต้น

ลักษณะเฉพาะในการแทรกคติธรรม : คุณธรรมที่เด่นชัดที่ผู้เขียนมุ่งเสนอในนวนิยายเรื่องนี้คือความกตัญญู ของตัวละครสำคัญที่มีต่อมารดาบิดาและครูอาจารย์ รองลงมาคือความเพียรเพื่อความสำเร็จ ความซื่อสัตย์ความจงรักภักดีต่อผู้มีคุณ

## เรื่อง เจริญพินธุมิ

ลักษณะการดำเนินเรื่อง : เป็นการเดินเรื่องไปตามลำดับ ทั้งในโครงเรื่องใหญ่ คือการที่อาจารย์ฉันทฤกษ์ตัวละครสำคัญนำศิษย์ไปฝึกภาคสนามพร้อมกับเดินทางไปนัสการ อานันทเจดีย์ และการเล่าเรื่องประวัติของตนก็เป็นเรื่องเล่าตามลำดับ

สาระสำคัญของเรื่อง : การสร้างคุณงามความดีเพื่อสังคมด้วยความเสียสละ และการละเว้นการประกอบกรรมชั่วอันจะเป็นการสร้างกรรมให้ตนเอง

ลักษณะเฉพาะของเนื้อเรื่อง : เป็นเรื่องที่คุณเขียนเขียนขึ้นเพื่อต้องการเชิดชูเกียรติคุณของพระอานันทเถระ อาศัยจินตนาการของผู้เขียนกับข้อเท็จจริงด้านภูมิศาสตร์ของอินเดียเกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศของเทือกเขาหิมาลัย เนื้อเรื่องบรรยายที่ตั้งรวมถึงสภาพภูมิอากาศ และลักษณะของเทือกเขาแห่งนี้อย่างละเอียด

การให้รายละเอียดเกี่ยวกับการปกครองของแคว้นวัชชี คือการปกครองตามแบบสามัคคีธรรม แคว้นวัชชีถือเป็นแคว้นที่มีความโดดเด่นแคว้นหนึ่งในสมัยพุทธกาลเพราะ วัชชีเป็นแคว้นเล็ก ๆ แต่ผู้คนในแคว้นนี้ยึดถือปฏิบัติตามหลักอภิธานิยธรรม 7 ประการ อย่างเคร่งครัด เป็นระเบียบที่ปฏิบัติกันมาช้านาน ทำให้แคว้นนี้ไม่ตกเป็นเมืองขึ้นของแคว้นอื่น จนมาสมัยพระเจ้าอชาตศัตรูได้ส่ง วัสสการพราหมณ์ไปเป็นไส้ศึกจึงสามารถยึดได้ ระเบียบปกครองที่นำมาสอดแทรกในเรื่องคือ เมืองไพศาลี แคว้นวัชชี เป็นบ้านเกิดของอาจารย์ฉันทสุกะก่อนที่จะมาเป็นอาจารย์ในสำนักกฐวิศวามิตรแห่งนี้ และแคว้นวัชชีมีกษัตริย์ปกครองกันไปตามวาระ คราวละ 3 ปี เมื่อครบ 3 ปีก็จะเลือกบุคคลผู้เหมาะสมขึ้นเป็นกษัตริย์อีกครั้ง

เกร็ดความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของกฐวิศวามิตรคือการให้รายละเอียดว่า เนื่องจากกฐวิศวามิตรได้ถ่ายทอดศิลปะทุกประการแก่เจ้าชายสิทธัตถะ แต่เจ้าชายสิทธัตถะกลับไม่ได้ใช้ศิลปะเหล่านั้นเลย ไม่ว่าจะเป็นการรบ การยิงธนู และอื่น ๆ สร้างความผิดหวังให้แก่กฐวิศวามิตรคนนั้นมาก

การใช้วิธีการลงโทษในพุทธศาสนามาสอดแทรกในเรื่องมีเพียงนวนิยายเรื่องนี้เท่านั้น คือการนำพรหมทัณฑ์มาใช้ในการลงโทษศิษย์ในสำนักของอาจารย์ฉันทสุกะ การลงพรหมทัณฑ์เป็นการลงโทษที่พระอานนท์กระทำต่อพระฉันทะ เนื่องจากเป็นคนหัวค้อนไม่ฟังหม่อมคณะ คือแต่ว่าตนเองเป็นพระสหายของพระพุทธเจ้า วิธีการคือห้ามบุคคลที่ถูกลงโทษพูดกับคนอื่น ๆ และห้ามคนอื่น ๆ ไม่ให้พูดกับคนที่ถูกลงโทษ เป็นกุศโลบายที่อาจารย์ฉันทสุกะสร้างความสามัคคีให้แก่หมู่ศิษย์

การผูกปมเรื่องให้สลับซับซ้อน เป็นกลวิธีหนึ่งที่ต่างไปจากนวนิยายอิงพุทธศาสนาเรื่องอื่น เมื่อเรื่องมาถึงตอนที่ฉันทสุกะกลับไปยังเมืองไพศาลี ปรากฏมีปราสาทแห่งหนึ่งแต่ไม่ทราบว่าเป็นของใคร เนื้อเรื่องสร้างความสงสัยแก่ผู้อ่านว่าปราสาทหลังนี้มีอะไรอยู่เบื้องหลัง เนื้อเรื่องมาเฉลยตอนปราสาทสร้างเสร็จ คือปราสาทของเศรษฐีต้องการหาคนดีมาเป็นเจ้าของ เป็นปราสาททดลองความกตัญญู หรือการสร้างสิ่งดีให้แก่คนดี เป็นการสร้างคุณธรรมให้แก่ตัวละครสำคัญ เพราะเศรษฐีปลอมเป็นขอทานไปขอทานจากคนที่ตนเคยให้ความช่วยเหลือ แต่ไม่มีคนให้ ยกเว้นอาจารย์ฉันทสุกะซึ่งไม่เคยได้รับการช่วยเหลือจากเศรษฐีเลย เศรษฐีจึงมอบปราสาทแก่อาจารย์ฉันทสุกะ

การเดินทางเป็นอีกประเด็นหนึ่งซึ่งแตกต่างไปจากนวนิยายอิงพุทธศาสนาเรื่องอื่น เป็นการเดินเรื่องโดยให้ตัวละครเป็นสำคัญเป็นผู้เล่าเรื่อง สลับกันไปมาระหว่างสถานที่และเวลา สถานที่ที่เล่าคือป่าหิมพานต์ ส่วนสถานที่ในเรื่องที่เล่าคือเมืองไพศาลี เป็นการเดินเรื่องสลับไปมาระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ตัวละครสำคัญในเรื่องเล่าคือตัวผู้เล่าเอง และตัวละครสำคัญในเรื่องทั้งหมดก็คือตัวผู้เล่าคืออาจารย์ฉันทสุกะอีกเช่นกัน ซึ่งในเรื่องที่เล่าอาจารย์ฉันทสุกะไปเกี่ยวข้องกับบุคคลในเมืองไพศาลีเช่น มารดาบิดา พี่ชาย และเจ้าลิจฉวีคนอื่น ๆ ส่วนเหตุการณ์ขณะเล่าคือการฝึกภาคสนามพร้อมกับการเดิน

ทางไปบูชาอานันทเจี๋ยของอาจารย์ฉันทสุกะกับศิษย์ ซึ่งตัวละครในตอนนี้เป็นอาจารย์ฉันทสุกะกับศิษย์ ทำให้เนื้อเรื่องคล้ายจะแยกออกเป็นสองส่วนในเวลาเดียวกัน

ตัวละครสำคัญ : ฉันทสุกะ สาม วิกัลปะ และ ตังกัจจะ เป็นต้น

ลักษณะเฉพาะในการแทรกคตินธรรม : คุณธรรมสำคัญของตัวละครสำคัญที่เด่นชัดที่สุดคือ ความเพียรเพื่อความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน รองลงมาคือความซื่อสัตย์ซื่อตรงต่อความเป็นจริง ความกตัญญูต่อมารดาบิดาและครูอาจารย์ รวมทั้งความกล้าหาญ เมตตากรุณาและการให้อภัยของอาจารย์ ฉันทสุกะ

เรื่อง แสงเทียน

ลักษณะการดำเนินเรื่อง : เป็นการดำเนินเรื่องที่คล้ายกับจะหยุดนิ่งอยู่กับที่ โดยผู้เขียนใช้การดำเนินให้เรื่องราวส่วนมากอยู่ในการเล่าเรื่องของตัวละคร ส่วนตัวละครคล้ายกับจะสนทนากันอยู่เพียงวัดแห่งหนึ่งซึ่งไม่ปรากฏชื่อ

สาระสำคัญของเรื่อง : การใช้หลักธรรมที่ดึงมำทางในการดำเนินชีวิต

ลักษณะเฉพาะในเนื้อเรื่อง : เป็นเรื่องที่มีลักษณะเฉพาะตัว คือการใช้ตัวละคร 3 ตัวมาพบกันและสนทนากันถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนเองได้ประสบมาบ้าง เป็นเรื่องราวของประวัติความเป็นมาของตนเองบ้าง ในส่วนของตัวละครทั้งหมดจึงไม่มีพฤติกรรมอะไรที่เป็นเนื้อเรื่อง แต่เอาเนื้อเรื่องที่แต่ละคนนำมาเล่าผูกเข้าด้วยกันเป็นนวนิยาย เป็นนวนิยายที่มีความหลากหลายในเนื้อเรื่อง เนื้อเรื่องที่ตัวละครนำมาเล่ามีความเหมือนกันในเรื่องการสอนศีลธรรมหรือคติสอนใจ ทำให้เนื้อเรื่องถูกแบ่งเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งอยู่ในเรื่องปัจจุบัน ส่วนหนึ่งเป็นการนำอดีตมาเล่า สลับกันไปมา

การเปิดตัวละครมีลักษณะที่แปลกไปจากเรื่องอื่น ๆ ตอนแรกจะเป็นการสนทนากันของพระภิกษุสองรูป ต่อมาภิกษุที่สนทนาด้วยก็นำพระภิกษุอีกรูปหนึ่งมาร่วมสนทนา มีการเปลี่ยนผู้สนทนาโดยการกำหนดให้พระภิกษุที่เป็นคู่สนทนารูปหนึ่งต้องลาสิกขาไปด้วยความจำเป็น และมีการนำพระภิกษุอีกรูปหนึ่งเข้ามาเสริมแทน ซึ่งภิกษุที่ลาสิกขาไปเป็นฆราวาสได้มาเป็นผู้ถวายน้ำปานะแก่ผู้สนทนา

ลักษณะพิเศษของเรื่องที่น่ามาเล่า มีทั้งเรื่องราวในพุทธประวัติ เช่นประวัติของพระอานันทเถระ ประวัติวิฑูทกะ ประวัติพระองคุลิมาล และบุคคลอื่น ๆ ที่มีรายละเอียดตรงตามข้อเท็จจริงที่เป็นเรื่องราวในประวัติศาสตร์ มีทั้งการผูกเรื่องราวให้เป็นเรื่องแทรกที่มีตัวละครและบทสนทนาเข้ามาเกี่ยวข้อง และเป็นเรื่องเล่าของผู้เล่าโดยที่ไม่มีการสร้างเป็นเรื่องแทรก และเรื่องแทรกที่เด่นชัดคือเรื่องราวเกี่ยวกับความผิดหวังในความรักที่ผลักดันให้ตัวละครผู้มีปัญหาเรื่องนี้หันหน้าเข้าหาหลักธรรมแม้แต่ตัวละครที่ไม่ได้เป็นผู้เล่าก็มีลักษณะหันหน้าเข้าหาธรรมะเช่นกัน ยกตัวอย่างเรื่องของพระสารชาติได้เดินทางไปพบหญิงคนหนึ่งถูกมัดอยู่กลางป่าจึงให้การช่วยเหลือ ทราบว่าหญิงคนนั้นถูกสามีที่เป็นนักเลงสุรา

และนักเลงการพนันทุบตีแล้วจับมามัดอยู่กลางป่า พอพบกันอีกที่ปรากฏว่าหญิงคนนั้นได้อุปสมบทเป็นภิกษุณีผู้แตกฉานในธรรมะ

ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของนวนิยายเรื่องนี้คือเนื้อหาของเรื่องที่สอดคล้องกันชื่อเรื่อง ความหมายที่แฝงอยู่ในคำว่า แสงเทียน คือชีวิตนี้มีสภาพมืด อาศัยแสงเทียน อันหมายถึงแสงสว่างของธรรมะเป็นเครื่องชี้นำทาง ทำให้เข้าใจความเป็นอนิจจังของชีวิตได้อย่างลึกซึ้ง ตัวละครใช้หลักธรรมชี้นำทางชีวิตของตนเอง และชี้นำทางที่ถูกให้แก่ผู้คนทั่วไปทั้งในและนอกเรื่อง คือในเรื่องเป็นเรื่องที่ตัวละครที่เป็นพระสงฆ์เป็นผู้ได้เดินทางไปเทศนาสั่งสอนจึงนำเรื่องราวที่ตนเองได้ประสบมาเล่าสู่กันฟัง

ตัวละครสำคัญ : พระธรรมชาติ พระสารชาติ พระกัมหะ และ พระสุนะ เป็นต้น

ลักษณะในการแทรกคติธรรม : คุณธรรมที่เด่นชัดของตัวละครหลายตัวในเรื่องคือการที่ตัวละครทั้งหมดมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ความเป็นผู้มีศีลธรรม และความกตัญญูที่ตัวละครมีต่อบุคคลผู้เป็นบุพพการี

เรื่อง ชีวิตนี้มีอะไร (ภาค 2 คือ เรื่อง ภาพจำลองชีวิต)

ลักษณะการดำเนินเรื่อง : เนื้อเรื่องถูกแบ่งออกเป็นสองตอน ตอนที่หนึ่งให้พระสองรูปมาเป็นผู้เปิดเรื่องด้วยการเล่าความเป็นมาก่อนที่จะมาอุปสมบทเป็นพระสงฆ์ เมื่อตัวละครตัวหนึ่งเล่าจบเนื้อเรื่องต่อมาจึงเป็นการเล่าประวัติของตัวละครสำคัญที่เป็นพระอีกรูปหนึ่งไปจนจบเรื่องและย้อนกลับมาที่การสนทนากันอีกและจบเรื่องแรกที่การเดินทางไปตามที่ต่าง ๆ ของตัวละครสำคัญ

สาระสำคัญของเรื่อง : การใช้ชีวิตให้มีคุณค่าด้วยการสร้างประโยชน์แก่ตนและสังคมให้ได้มากที่สุด

ลักษณะเฉพาะในเนื้อเรื่อง : เป็นเรื่องที่แต่งขึ้นจากจินตนาการและสอดแทรกหลักธรรมทางพุทธศาสนาลงในเนื้อเรื่อง เนื้อเรื่องที่โดดเด่นไปจากนวนิยายเรื่องอื่น ๆ ก็เป็นเรื่องของบุตรชายของนักปรัชญาชาวกรีกคนหนึ่ง บิดาถูกศาลตัดสินประหารชีวิตฐาน อาศัยทุนจากเพื่อนของบิดาเรียนจบการศึกษาในมหาวิทยาลัยเอเธนส์ ต่อมาได้รู้จักกับเจ้าชายและเจ้าหญิงของเอเธนส์ ตกหลุมรักเจ้าหญิง แต่ความรักถูกกีดกัน เจ้าหญิงหนีออกจากวัง จึงตามหาองค์หญิง ไปพบกับนักปราชญ์ชาวกรีกที่เคยเดินทางไปอินเดียและได้ฟังหลักธรรมทางพุทธศาสนาจากนักปราชญ์คนนี้จึงเกิดความสนใจ ต่อมาจึงเดินทางจากกรีกไปบวชที่ประเทศอินเดีย

แนวการเดินทางเรื่องเป็นลักษณะของการสนทากันระหว่างพระภิกษุ 2 รูป ที่พลัดกันเล่าถึงประวัติความเป็นมาของตนให้กันฟัง แต่จุดเด่นของเนื้อเรื่องย่อยที่เล่าอยู่ที่ประวัติความเป็นมาของตัวละครสำคัญคือบุตรนักปรัชญาชาวกรีกที่มาอุปสมบทเป็นพระสงฆ์นามว่า “ธมฺมธีโป” มีโครงเรื่องย่อยเกี่ยวกับความรักฉันทชายหญิงที่เป็นทุกข์หลายเรื่องหลายแบบมาเป็นตัวสอดแทรกลงในเนื้อหา



**ตัวละครสำคัญ :** เป็นตัวละครที่ไม่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติและไม่ใช่คนไทยทำให้ตัวละครในนวนิยายอิงพุทธศาสนาเรื่องนี้แตกต่างจากเรื่องอื่น ๆ ชื่อของตัวละครมีทั้งภาษากรีกและภาษาบาลี เช่น อริสโตฟา มาลาตัส เนริวส์ ธมฺมทีโป นารทะ

**ลักษณะเฉพาะในการแทรกคตินธรรม :** คตินธรรมที่เด่นชัดที่สุดคือความเพียรเพื่อความสำเร็จ รองลงมาคือความกตัญญู ความเสียสละ และการสอดแทรกความเป็นทุกข์ของความรักฉันทชายหญิง

### 3. นวนิยายอิงพุทธศาสนาในกลุ่มเนื้อเรื่องปัจจุบัน

นวนิยายอิงพุทธศาสนาในยุคนี้ มีรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย มีเนื้อเรื่องที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริงของคนโดยทั่วไป เป็นชีวิตที่มีความรัก โลก-โกรธ-หลงอย่างเห็นได้ชัด ภาษาที่ใช้ในการบรรยายเป็นภาษาปัจจุบันและเหมือนกับนวนิยายทั่วไปต่างแต่การสอดแทรกหลักคำสอนทางพุทธศาสนาเท่านั้น ดังจะเห็นลักษณะเฉพาะของนวนิยายแต่ละเรื่องดังต่อไปนี้

**เรื่อง พ่อผมเป็นมหา**

**ลักษณะการดำเนินเรื่อง :** ดำเนินเรื่องไปตามลำดับก่อนหลัง โดยให้ตัวละครที่เป็นลูกเป็นผู้เล่าถึงครอบครัวของตนเอง

**สาระสำคัญของเรื่อง :** การสร้างครอบครัวให้เป็นสุข การปลูกฝังคุณธรรมตั้งแต่ระดับครอบครัวเพื่อแก้ปัญหาสังคม

**ลักษณะเฉพาะของเนื้อเรื่อง :** เป็นเรื่องที่มีผู้แต่งแต่งขึ้นจากจินตนาการ เป็นเรื่องของครอบครัว ๆ หนึ่ง มีพ่อ แม่ บุตรชาย และบุตรสาว รวม 4 คน พ่อเคยเป็น "มหา" คือเคยบวชเรียนมาก่อนได้นำเอาความรู้เกี่ยวกับหลักการดำเนินชีวิตในพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับตนเองและใช้อบรมสั่งสอนบุตรชายและบุตรสาว

**แนวเรื่องที่โดดเด่นออกไป** คือการทำให้เนื้อเรื่องเป็นแนวสะท้อนสังคมว่ามีปัญหาอย่างไรบ้าง เช่นปัญหาการคอร์รัปชัน ปัญหาความยากจน ปัญหาการพนัน ปัญหาการไม่รู้หนังสือ ปัญหาวัยรุ่น และชี้แนะให้ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้ในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ตามสมควรแก่เหตุปัจจัย

ตัวละครจะมีลักษณะเด่นอยู่เพียงสองตัว คือพ่อผู้เคยเป็นพระภิกษุมาก่อนกับบุตรชายที่มีปัญหาคอยได้ถามบิดาอยู่ตลอดเวลา และลักษณะปัญหาที่มีหลายรูปแบบ นับตั้งแต่การตามความหมายของหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เข้าบางข้อเช่นปัญหาเรื่องกรรม ความหมายของสันโดษและอื่นๆ รวมไปถึงปัญหาที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบัน เช่นปัญหาความไม่เหมาะสมของพระสงฆ์ในการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ เป็นต้นว่า ตู้เย็น พัดลม ทีวี การทำผิควินัยของพระสงฆ์ ความเข้าใจว่าพระสงฆ์เอาเปรียบสังคม ตัวละครที่เป็นบิดาจะคอยให้คำอธิบายอย่างละเอียด เป็นเหมือนกับคอยแก้ต่างให้กับพระสงฆ์ ชื่อของตัวละครคล้ายจะเป็นความหมายของหลักธรรมทางศาสนา เช่น บิดาชื่ออิม คำว่า

“ยิ้ม” หมายถึงความเป็นคนมีใจเมตตาอารีย์ เอื้อเฟื้อ บุตรชายชื่อ กตัญญู หมายถึงรู้คุณคน บุตรสาวชื่อ วีระดี หมายถึงการงดเว้นจากสิ่งที่เป็นบาป

ตัวละครสำคัญ : พ่อ (มหายิ้ม) แม่ ลูกชายผู้เล่าเรื่อง (กตัญญู) ลูกสาว (วีระดี)

ลักษณะเฉพาะในการแทรกคติธรรม : คุณธรรมของตัวละครที่เป็นบิดาที่สำคัญที่สุดคือ ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน ต่อครอบครัวและต่อตนเอง รองลงมาคือความเสียสละ ความเพียร และความเมตตากรุณา

เรื่อง จากวรรณคดีภาพร

ลักษณะการดำเนินเรื่อง : เป็นการดำเนินเรื่องด้วยจดหมายที่สอดแทรกหลักคำสอนและสาระสำคัญของชีวิตหลาย ๆ ข้อ

● สาระสำคัญของเรื่อง : การใช้หลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในชีวิตในสังคมปัจจุบันที่โลกเจริญก้าวหน้าในทางวัตถุ

ลักษณะเฉพาะในเรื่อง : เป็นนวนิยายที่เขียนขึ้นจากจินตนาการ เนื้อเรื่องแตกต่างจากเรื่องอื่น ๆ ตรงที่ใจความสำคัญคือพี่ชายได้นำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนน้องสาวให้ทำความดีและตั้งอยู่ด้วยความไม่ประมาทโดยใช้จดหมายจำนวน 39 ฉบับ และจดหมายเหล่านี้ก็จะเป็นที่รวมเรื่องย่อยเกี่ยวกับหลักธรรมบางข้อ ซึ่งจดหมายบางฉบับก็มีเพียงไม่กี่เรื่อง แต่บางฉบับก็มีหลายเรื่อง แต่ละเรื่องจะมีหลักธรรมทางพุทธศาสนาแทรกอยู่โดยตลอด ทำให้ไม่มีการบรรยายถึงความเป็นคนมีคุณธรรมของตัวละครทั้งสองเพราะเนื้อเรื่องเป็นจดหมาย

ลักษณะประการหนึ่งที่ทำให้นวนิยายเรื่องนี้แตกต่างไปจากเรื่องอื่น ๆ คือ การใช้จำนวนจดหมายเป็นสัญลักษณ์ของหลักธรรมทางพุทธศาสนาข้อ มงคล 38 ประการ โดยที่จำนวนบทในนวนิยายเรื่องนี้มีอยู่ 39 ฉบับ แต่ถ้าหากมงคลชีวิตไปแยกที่ข้อ มาตาปิตุอุปัฏฐาน ซึ่งนักปราชญ์ทางพุทธศาสนาบางท่านได้กล่าวถึงเรื่องนี้อยู่บ้าง เพราะโดยทั่วไปจะรวมการบำรุงมารดาและบิดาเป็นข้อเดียวกัน

ตัวละครสำคัญ : พี่ชาย (วรา) และ น้องสาว (นภาพร)

เรื่อง อันชนกชนนีนี้รักเจ้า

การดำเนินเรื่อง : เป็นการดำเนินเรื่องโดยให้ตัวละครในเรื่องเป็นผู้เล่าย้อนเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้บุตรชายฟัง สลับกันไปมาระหว่างเหตุการณ์ในเรื่องที่เล่ากับเหตุการณ์ขณะเล่า เปิดเรื่องที่กลางป่าแห่งหนึ่งและจบเรื่องที่กลางป่าโดยตัวละครผู้เล่าเป็นผู้สรุปเรื่องราวทั้งหมด

สาระสำคัญของเรื่อง : ความรักความผูกพันที่พ่อแม่มีต่อลูก

ลักษณะเฉพาะในเรื่อง : เป็นเรื่องที่มีผู้เขียนได้รับแรงบันดาลใจจากบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 3 ที่ว่า อันชนกชนนีนี้รักเจ้า เทียบเท่าชีวิตก็ว่าได้ เป็นเรื่องของชายชราคนหนึ่งเกิดความสนใจไป

ปฏิบัติธรรมอยู่กลางป่าได้เล่าประวัติความเป็นมาของตนให้บุตรชายวัย 18 ปีฟังถึงประวัติความเป็นมาของตนและลูกที่มีทั้งความสุขและความเศร้าพร้อมกับสอดแทรกคติชีวิต มีสารสำคัญอยู่ที่ความรักและความเข้าใจที่พ่อแม่มีต่อลูก แม้ลูกจะดีเลวอย่างไรพ่อแม่ก็ยอมให้อภัยเสมอ เนื้อเรื่องสะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างชนชั้นของคนในสังคม ความเลื่อมล้ำของสังคมทำให้เกิดปัญหาแก่ผู้คนในสังคม

แนวเรื่องที่โดดเด่นกว่าเรื่องอื่น ๆ ตรงที่ผู้เขียนได้ผูกเรื่องให้คล้ายกับเรื่องราวของ โรมิโอ จูเลียต ของ วิลเลียม เชกสเปียร์ คือความขัดแย้งของสองตระกูลที่อยู่ใกล้กัน แต่บุตรชายและบุตรของสองตระกูลเกิดรักใคร่ชอบพอกัน โดยในนวนิยายอิงพุทธศาสนาเรื่องนี้ตัวละครทั้งสองได้เสียกันเพราะการอยู่ใกล้ชิดกันที่ต่างแดน ทั้งสองได้ให้กำเนิดบุตรชายด้วยกันและตัวละครสำคัญฝ่ายหญิงได้เสียชีวิตหลังคลอดบุตร

ฉากในเนื้อเรื่องตอนที่สะดุดใจ คือฉากการแย่งลูกระหว่างบิดาของตัวละครสำคัญฝ่ายหญิงและตัวละครสำคัญฝ่ายชาย เป็นการบรรยายฉากที่ให้อารมณ์ความรู้สึกที่ตื้นตันระทึกใจ

ตัวละครสำคัญ : พ่อ (สันต์) แม่ (สายสุนีย์) ลูก เจ้าคุณเทวฤทธิ์สงคราม ปู่ ย่า

ลักษณะเฉพาะในการแทรกคติธรรม : คติธรรมที่เด่นชัดในนวนิยายเรื่องนี้คือความเป็นกัลยาณมิตรระหว่างนักศึกษาไทยกับหนุ่มอังกฤษ รองลงมาคือความซื่อสัตย์ ความเพียรเพื่อความสำเร็จและความอดทน

เรื่อง อาทิตย์ขึ้นทางตะวันตก

ลักษณะการดำเนินเรื่อง : เป็นการดำเนินเรื่องไปตามลำดับเหตุการณ์ก่อนหลัง

สาระสำคัญในเรื่อง : การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปเผยแพร่ในตะวันตกที่กำลังมีความสนใจในพุทธศาสนา

ลักษณะเฉพาะในเรื่อง : เป็นการศึกษาการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนในยุโรป อย่างชัดเจนมากกว่าเรื่องอื่น ๆ ตัวละครสำคัญคือหนุ่มไทยที่ไปศึกษาในประเทศอังกฤษ ได้คบหากันฉันเพื่อนกับชายหนุ่มชาวอังกฤษ ตอนแรกตัวละครที่เป็นหนุ่มไทยคนนี้ยังไม่สนใจในหลักธรรมคำสอน แต่เมื่อไปเห็นความพยายามในการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาในอังกฤษจึงเริ่มสนใจพุทธศาสนาขึ้นมา และได้ลงมือศึกษาพุทธศาสนาพร้อม ๆ กับชายชาวอังกฤษคนนั้น ทำให้ทั้งคู่มีความเข้าใจในพุทธศาสนา แต่ดูเหมือนว่าชายชาวอังกฤษจะเข้าใจได้ดีกว่าเล็กน้อย

นัยยะอีกประการหนึ่งที่เด่นชัดคือการใช้ชื่อเรื่องเป็นสัญลักษณ์ของเหตุการณ์ อาทิตย์ขึ้นทางตะวันตก หมายถึงพระธรรมในพุทธศาสนาซึ่งเกิดขึ้นในเอเชีย ในดินแดนตะวันออก มีแสงสว่างเช่นกับดวงอาทิตย์ได้ไปทอแสงในในแดนตะวันตกซึ่งหมายถึง ยุโรป

ตัวละครสำคัญ : บุเรศ และ ริชาร์ด มอริส

**ลักษณะเฉพาะในการแทรกคติธรรม :** คติธรรมที่ได้จากนวนิยายเรื่องนี้คือ ความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน รองลงมาคือ ความเมตตากรุณา และความเสียสละ  
เรื่อง ตะวันออกตะวันตก

**ลักษณะการดำเนินเรื่อง :** ดำเนินเรื่องไปตามลำดับของเหตุการณ์ก่อนหลัง

**สาระสำคัญของเรื่อง :** ความรักที่ไม่สมหวังเพราะมีอุปสรรคขวางสามารถรักษาเอาไว้ด้วยความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน

**ลักษณะเฉพาะในเรื่อง :** เป็นเรื่องที่แปลกไปจากนวนิยายอิงพุทธศาสนาเรื่อง อาทิตย์ขึ้นทางตะวันตก เพราะเป็นเรื่องของนักศึกษาไทยในประเทศอังกฤษ แต่แตกต่างกันที่ตัวละครสำคัญของนวนิยายเรื่องนี้มีความรักเข้ามาเกี่ยวข้อง และความรักต่างชาติ ต่างวัฒนธรรม ผู้เขียนจึงผูกเรื่องให้เนื้อเรื่องควบคู่กันไปกับการสอดแทรกหลักคำสอนทางพุทธศาสนา เป็นนวนิยายรักต่างแดนเพียงเรื่องเดียวที่เป็นแบบปัจจุบัน การสร้างความขัดแย้งในใจให้กับตัวละครที่ถูกขัดขวางความรักที่มีต่อกัน ทำให้นวนิยายเรื่องนี้เป็นเหมือนกับนวนิยายรักทั่วไป ผู้เขียนผูกเรื่องให้ความรักของทั้งสองได้รับการขัดขวางจากมารดาบิดาของฝ่ายหญิง ส่วนมารดาของฝ่ายชายก็ไม่เห็นด้วยกับการที่จะให้ลูกชายมีภรรยาเป็นคนต่างชาติ เรื่องนี้จึงสะท้อนความคิดที่เป็นการยึดติดกับบางสิ่งบางอย่างซึ่งเป็นอุปาทาน ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่นักเขียนได้สื่อให้เห็นว่า ความรักนั้นเกิดขึ้นเพราะความยึดมั่นถือมั่นของคน ผู้เขียนจึงให้ตัวละครฝ่ายชายได้แต่งงานกับหญิงคนไทยด้วยกัน

ตัวละครในนวนิยายเรื่องนี้มีตัวละครที่เป็นนักศึกษาไทยไปเรียนต่อปริญญาโทในลอนดอน ประเทศอังกฤษ มีหญิงสาวชาวอังกฤษ มารดาบิดาของหญิงสาวชาวอังกฤษ และมีหญิงไทยอีกคนหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากนวนิยายเรื่องอื่น ๆ เพราะส่วนมากจะเป็นคนไทย เป็นคนอินเดียและเป็นคนกรีก แต่นวนิยายเรื่องนี้ มีหญิงสาวชาวอังกฤษเพิ่มเข้ามาและมีความรักกันฉันชายหญิงเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

**ตัวละครสำคัญ :** แส่น ใจงาม วรรณิ จูดี แม่ของแส่น และแม่ของจูดี

**ลักษณะเฉพาะในการแทรกคติธรรม :** คุณธรรมของตัวละครสำคัญในนวนิยายเรื่องนี้คือ ความเพียรเพื่อความสำเร็จ รองลงมาคือ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ความเสียสละ ความมีน้ำใจ ความอดทน ความเฉลียวฉลาด และความมีจิตใจตั้งใจที่มั่นคงจริงจัง  
เรื่อง แม่พริ้งผู้ใจบุญ

**ลักษณะการดำเนินเรื่อง :** ดำเนินเรื่องไปตามลำดับก่อนหลัง

**สาระสำคัญของเรื่อง :** การทำความดีเพื่อสังคม แม้ร่างกายจะสูญสลายไปแต่ความดีจะตราตรึงอยู่ในจิตใจของผู้คนตลอดไป

ลักษณะเฉพาะในเรื่อง : เป็นเรื่องของหญิงชาวบ้านธรรมดาคนหนึ่ง มีความสนใจในการทำบุญกุศลมาตั้งแต่เป็นเด็ก เอาใจใส่ต่อความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ในวัด ให้การอุปการะแก่บุคคลทั่วไป จุดเด่นของเนื้อเรื่องอยู่ที่ความเสียสละของตัวละคร ผู้เขียนได้กำหนดให้ตัวละครอีกตัวหนึ่งซึ่งเป็นพระสงฆ์มาเป็นผู้ชี้แนะตัวละครสำคัญที่เป็นหญิงสาว ในลักษณะที่เป็นผู้ทำคุณประโยชน์แก่สังคมร่วมกัน คนหนึ่งมีจุดเด่นในการพัฒนาทางสังคมเป็นหลัก มีส่วนในการพัฒนาศาสนาเป็นเรื่องรอง คือตัวละครที่เป็นหญิง ส่วนอีกคนมีจุดเด่นในการพัฒนาด้านศาสนาเป็นหลัก มีส่วนช่วยเหลือด้านสังคมเป็นเรื่องรอง คือตัวละครที่เป็นเจ้าอาวาส

จุดเด่นอีกอย่างหนึ่งของเนื้อเรื่องอยู่ที่การนำเสนอเกี่ยวกับชีวิตชาวบ้านทั่วไป ภาษาที่ใช้เป็นภาษาบรรยายตามแบบของนวนิยายและมีภาษาที่ชาวบ้านพูดกันเข้ามาเป็นส่วนประกอบ คือเนื้อหาบรรยายในเรื่องจะเป็นภาษาที่ยังมีความเป็นทางการ มีความสุภาพ แต่ในการสนทนาของตัวละครจะเป็นภาษาชาวบ้าน เช่น “เอ็ง” “นัง” “แม่”

ฉากในเรื่องคือชนบทแถบลุ่มน้ำนครไชยศรี

ตัวละครสำคัญ : หญิงชาวบ้าน ตรงกับชื่อเรื่องคือ แม่พริ้ง และตัวละครที่ไม่ระบุชื่อ ระบุเพียงตำแหน่งคือ เจ้าอาวาส และตัวละครทั้งสองเสียชีวิตในตอนจบเรื่อง

ลักษณะเฉพาะในการแทรกคติธรรม : คุณธรรมที่เด่นชัดของตัวละครสำคัญคือ ความเสียสละ รองลงมาคือ ความเพียร ความอดทน  
เรื่อง หลวงพ่อทองวัดโบสถ์

ลักษณะการดำเนินเรื่อง : การดำเนินเรื่องเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือให้ตัวละครสำคัญวางอยู่เป็นหลัก แล้วนำเอาเหตุการณ์ต่าง ๆ และบุคคลต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง บางตอนของเรื่องเริ่มที่ตัวละครสำคัญ บางตอนก็เริ่มด้วยตัวละครที่เป็นปัญหาจากนั้นผู้เขียนจะโยงเอาตัวละครเหล่านั้นเข้ามาหาหลวงพ่ทองให้แก้ไขพร้อมทั้งสอดแทรกหลักคำสอนทางพุทธศาสนา

สาระสำคัญของเรื่อง : การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปใช้เพื่อแก้ปัญหาชีวิต

ลักษณะเฉพาะในเรื่อง : เป็นเรื่องของพระสงฆ์รูปหนึ่ง ผู้เป็นที่พึ่งทางใจของชาวบ้าน คอยแก้ปัญหาทุกข์ใจให้แก่ทุกคน ทุกปัญหาที่เกิดขึ้นมีตัวละครคือหลวงพ่ทองคอยแก้ไข และปัญหาที่เกิดขึ้นในเรื่องเป็นปัญหาทั่วไป เช่นปัญหาครอบครัว ปัญหาศีลธรรม เนื้อเรื่องเป็นแบบชาวบ้าน

ลักษณะเฉพาะในการแทรกคติธรรม : คุณธรรมที่เด่นชัดของหลวงพ่ทองตัวละครสำคัญของเรื่อง คือ ความมีเมตตา รองลงมาคือความเสียสละ ความเป็นผู้มีศีลธรรม และความซื่อสัตย์  
เรื่อง วัดคอนบุญ

ลักษณะการดำเนินเรื่อง : ดำเนินเรื่องไปตามลำดับของเหตุการณ์ก่อนหลัง

สาระสำคัญของเรื่อง : การสร้างความดีให้แก่สังคมแม้จะมีอุปสรรคมากมายแต่ธรรมะย่อมชนะอธรรม คนทำความดีย่อมได้รับผลดีตอบแทน

ลักษณะเฉพาะในเรื่อง : เป็นเรื่องของตัวละครที่เป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ของสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ ปัญหาต่าง ๆ ทั้งทางศาสนาและสังคม ตัวละครสำคัญจะเป็นผู้แก้ไข เช่นปัญหาความไม่เข้าใจในความหมายของชาวพุทธที่แท้จริง ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว

ตัวละครสำคัญ : พระมหาชวน กำนันกล้า บุญนำ

ลักษณะเฉพาะในการแทรกคตินิยม : คุณธรรมหลักของตัวละครคือความมีเสียสละ รองลงมาคือความเมตตากรุณา การให้อภัย



## ประวัติผู้วิจัย

นายวัฒนา มูลเมืองแสน เกิดเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2511 ที่อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต เอกภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2536 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิตภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2536